

Слов'янські мови та література

УДК 821.161.2.0(092)

ORCID: 0000-0003-4608-6877

Лопушан Т.В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української літератури,
українознавства та методик їх навчання
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини*

РУСТИКАЛЬНА ВІЗІЯ КОЛГОСПНОГО БУТТЯ В РОМАНІСТИЦІ МИХАЙЛА СТЕЛЬМАХА

Анотація. Мета нашого дослідження полягає в аналізі історичних та культурних чинників, котрі зумовили домінування рустикального дискурсу в творчості Михайла Стельмаха та українській літературі доби соцреалізму в цілому. Особлива увага в статті акумульована на авторських підходах Михайла Стельмаха до опрацювання проблематики соціального розвитку українського села в контексті жорстоких суспільних потрясінь ХХ століття на тематичному рівні в поєднанні з використанням епічних романних жанрових конструкцій та трансформації системи традиційних образів українського фольклору.

Для розв'язання поставленої у дослідженні мети ми застосували поєднання методів порівняльно-типологічного, архетипного, інтертекстуального культурологічного та системного методів дослідження літературного тексту.

Основні результати дослідження. У ранніх романах Михайла Стельмаха загалом окреслюється тенденція до домінування селянської тематики у його творчості в цілому. Практично вся вона стає однією великою епопеєю про життя українського села як особливого цілісного

соціально-історичного феномену з охопленням широкого часового проміжку потрясінь і трансформацій. При цьому в авторських підходах домінує уявлення про особливе месіанське призначення українського села як єдиного носія і хранителя духовного заповіту і пам'яті предків, основоположне для українського рустикального дискурсу. Земля, родина, громада – центральні концепти цього дискурсу, які потрактовуються письменником в їх традиційному, часто архетипному значенні. Урбанізоване міське середовище та його представники розглядаються автором як джерело головних небезпек для існування селянського універсуму. Соціальна заангажованість текстів Михайла Стельмаха від роману до роману поступово набуває все більш виразного національного звучання.

Ми прийшли до висновку, що в романістиці Михайла Стельмаха особливо яскраво виявилися риси домінування рустикального дискурсу в українській літературі доби соцреалізму, однак підходи письменника до відтворення радянських реалій зазнали значної еволюції від явної тенденційності в зображенні класової боротьби в більш ранніх текстах («Кров людська не водиця», «Велика рідня») до виразного руху в дусі неонародницького українського реалізму XIX століття з його дидактизмом й ідеалізацією народу, уособленням якого стало переважно селянство, як носій національного духу («Правда і кривда», «Чотири броди»).

Ключові слова: рустикальний, дискурс, традиція, модернізм, соцреалізм, імперський, постколоніальний.

Михайло Стельмах належить до числа найбільш вшанованих за радянських часів українських письменників, творчості якого присвячено чимало досліджень, та за його життя зараховано до числа літературних класиків. Однак останнім часом спостерігається певна втрата інтересу дослідників до його доробку в цілому і романістики зокрема. Маємо констатувати той факт, що закріплення за письменником визначення його

місця в літературному процесі як представника соцреалізму та вилучення його творів зі шкільної програми в старших класах стало тим ідеологічним маркером, котрий до певної міри маргіналізував її як літературне явище. Частіше романи М. Стельмаха стають об'єктом мовознавчих та українознавчих студій, оскільки в цьому контексті і нині часто залишаються поза конкуренцією.

Отже, маємо досить значний масив досліджень щонайпізніше 20-30-річної давнини, у яких творчість письменника трактується в контексті дискурсу українського радянського літературознавства. Зокрема, варто згадати цілий ряд досить ґрунтовних монографій, присвячених романістиці письменника: О. Бабишкіна «Михайло Стельмах» [1], І. Семенчука «Художня майстерність Михайла Стельмаха» [2], М. Домницького «Михайло Стельмах» [3], О. Килимника «Світ правди і краси: Проза Михайла Стельмаха» [4], В. Марка «Художній світ Михайла Стельмаха» [5], Г. Штоня «Романи Михайла Стельмаха» [6]. Однак сьогодні дослідники все частіше виявляють пильну увагу до періоду в історії українського письменства, котрий називають добою соцреалізму. Цікавим видається той факт, що в монографії В. Хархун «Соцреалістичний канон в українській літературі: генеза, розвиток, модифікації» [7] творчість М. Стельмаха залишається поза колом зору дослідниці, як і селянська (колгоспна) проблематика в цілому. Однак цей аспект трансформації соцреалізмом імперської традиції видається надзвичайно цікавим і плідним для усвідомлення особливостей українського соцреалізму як національного інваріанту ідеологічно-мистецького феномена. А, отже, звернення до творчості письменника, її ідейне та естетичне переосмислення є важливим елементом розширення та поглиблення цих студій, оскільки романістика прозаїка становить значний інтерес для виявлення специфіки засвоєння та трансформації українською літературою доби соцреалізму, сформованого в ХІХ столітті українським письменством, а насамперед критикою, рустикального дискурсу, який став

її центральним феноменом як літератури колоніального типу. Ці обставини визначають мету даного дослідження.

Упродовж ХІХ століття в українському культурному просторі формувався культурний канон заґрунтований на центральному місці рустикального дискурсу, що протистояв імперському дискурсу, представленому «вищою» російською культурою. Доба модернізму внесла свої корективи у вітчизняний літературний процес. Український модернізм, потри позірну схильність до продовження розробки теми села, зробив рішучий крок до руйнування її абсолютного домінування в українському літературному просторі. І вже зовсім відверто декларує прагнення вирватися із зачарованого кола канонізованої «селянськості» української літератури Микола Хвильовий у своєму памфлеті «Про «сатану в бочці», або про графоманів, спекулянтів та інших «просвітян» (1925), застерігаючи, що ««Сатана в бочці» з гопаківсько-шароваристої «просвіти» вилазить зі свого традиційного кубла і хмарою суне на город. <...> Тепер, в силу своєї безпринципності, загубивши до того під собою ґрунт та намацавши несподівані для себе можливості (прискорена українізація), вона робиться «червоною» і йде «селозувати» (певніш – профанувати) міську пролетарську культуру» [8].

У цій досить розлогій цитаті з одного з найбільш дражливих з погляду радянських ідеологів памфлеті «Про «сатану в бочці», або Про графоманів, спекулянтів та інших «просвітян» (Перший лист до літературної молоді)» досить точно окреслено головну проблему українського літературного життя, успадковану від народницьких ідеологічних настанов ототожнення понять «народ» і «селянство». Таким чином українська література автоматично архаїзувалася і набувала рис колоніальної, вторинної, нездатної породжувати нові універсальні смисли. Такий стан речей, звісно, був надзвичайно вигідний у контексті розбудови нової сталінської імперії, що успадкувала від своєї попередниці весь арсенал придушення національного життя колонізованих народів. Микола

Хвильовий не випадково звертається до літературної молоді, сподіваючись зламати давні стереотипи, однак час, відведений поколінню «розстріляного відродження» був занадто швидкоплинним, щоб сформувати нову модерну хвилю з напівграмотних учорашніх «плужан».

Нетривалий період засвоєння і розвитку українською літературою загальноєвропейських художніх практик модернізму, що розпочався наприкінці XIX ст. і трагічно обірвався разом зі знищенням генерації «Розстріляного Відродження» став потужним проривом, який накреслив можливості подолання не лише культурного відставання, але й соціальної закапсульованості в добі феодалізму. Однак досить швидко відбулося повернення в неофеодалізм, котре в літературному просторі позначилося крайньою ідеологізацією літератури. Такий стан речей, на нашу думку, пов'язаний з формуванням сталінського імперського принципу взаємодії національних літератур народів Радянського Союзу, ієрархія яких вибудовувалася на імперському принципі домінування російської мови, а, отже, і літератури як універсального явища культури метрополії, за посередництвом якої з явним запізненням і опосередковано інші літератури могли комунікувати зі світовим культурним простором. Упослідженість і колоніальна екзотичність останніх підкреслювалася узагальненим загальноприйнятим найменуванням для них: «Літератури народів СРСР» і необхідністю російськомовного перекладу для подолання суто етнографічно-локальної тематики і проблематики.

Сентенція про селянський характер української літератури досить тривалий час сприймалася як аксіома, але теоретико-літературних та історико-літературних досліджень, присвячених особливостям формування і побутування в українській літературі рустикального дискурсу, вкрай недостатньо. Причиною тому, на нашу думку, є сакралізованість в українській культурі образу селянства, як носія автентичної національної культури, а, отже, свого роду священне джерело національної самоідентифікації українства, що неоднозначно декларується поетичним

самоозначеннями «хлібороби», «гречкосії». Водночас, хоча минуло вже понад чверть століття після офіційного створення держави Україна, процес виходу з парадигми імперської ідеології триває і нині, перешкоджаючи становленню сучасної української нації, самодостатньої, яка не має постійної потреби рефлексувати з приводу, за висловом О. Довженка, «невдалої нашої історії» [9, с. 140]. Одним із способів подолання постійно акцентованої «неповноти», «вторинності» є глибокий аналіз комплексу табуйованих проблем, у тому числі й питання причин домінування в новій українській літературі рустикального дискурсу. Особливо виразно окреслюється такий стан речей, коли йдеться про ХХ століття та характер засвоєння рустикальної традиції соцрелізмом.

Показовим у цьому плані є дослідження М. С. Грицюти, котрий у своїй монографії «Селянство в українській дожовтневій літературі» зосереджується на аналізі проблеми особливостей творення образу демократичного героя в контексті селянської проблематики. Користуючись властивим радянському літературознавству інструментарієм дослідження, він наступним чином окреслює чинники, що стали визначальними для домінування рустикального дискурсу в українській літературі другої половини ХІХ – початку ХХ століття: «Характер художнього втілення селянської теми головним чином визначається національною своєрідністю [української. – Т. Л.] літератури. Історично склалося так, що становлення нової української літератури відбувалося саме на селянській тематиці. <...> Національна специфіка – це також зв'язок літератури і фольклору, ставлення літератури до завдань етнографічних досліджень, до традицій народної культури» [10, с. 15].

Творчість Михайла Стельмаха чи не найбільш повно ілюструє рустикальний канон у його новій інтерпретації, задекларовані у наведених вище міркуваннях М. С. Грицюти. На цю обставину вказують чи не всі критики і дослідники доробку прозаїка. Зокрема, Євген Гуцало в передмові до семитомного видання творів Михайла Стельмаха надзвичайно

патетично охарактеризував ідеологічне осердя творчості прозаїка: «Людина-сіяч, хліб, рідна земля, радянське життя... Ці визначальні для естетичного кредо Михайла Стельмаха поняття освячено почуттям любові, без якої не може жити трудівник, не може родити хліб, не існуватиме народ». [11, с. 6] Таким чином Є. Гуцало зосереджує увагу на основних концептах рустикального дискурсу, котрі увійшли до активного вжитку як визначальні у творчості Тараса Шевченка і остаточно викристалізувалися в доробку українських реалістів-народовців. Практично до кінця ХХ століття в українській літературі селянська тематика залишалася центральною. Завдяки радянській неоімперській культурній політиці, в науковому і культурному просторі досить швидко відновлюється домінування російської мови і літератури як універсального засобу комунікації української культури зі світовою, остаточно закріплюючи за українською мовою статус екзотичної, рустикальної.

Михайло Стельмах завдяки бездоганному чуттю слова і широкій фольклорній ерудиції розгортає селянську тематику, творячи власний авторський міф про історичну місію в українському літературному просторі образу орія-сіяча. На цю обставину не раз звертали увагу сучасники. М. Рильський, який став першим поціновувачем нового таланту, зауважив, що «...стельмахівське село – велика прозора краплина, в якій відбивається історія всієї України <...> в її великій боротьбі, в її муках і в її радощах» [12, с. 215] Інший критик [13, с. 2] підкреслює успадкування митцем традиції літератури ХІХ століття у підходах до зображення села. Коли говорити про загальні риси, що ріднять твори з домінуванням рустикального дискурсу, то можемо виокремити кілька з них.

Насамперед специфічним є просторові координати розгортання оповіді. Події розгортаються на тлі розкішної природи, що своєю дикою пишною красою не просто слугує колоритним тлом для розгортання сюжету. Такий підхід до творення українського пейзажу також

спостерігаємо у творчості Івана Нечуя-Левицького, котра, на нашу думку, є одним з найяскравіших прикладів панування рустикального дискурсу. У Михайла Стельмаха спостерігається виразний рух у протореному авторами-народовцями напрямку. Його описи пейзажів надмірні, розлогі, деталізовані, насичені гіперболізованими народнопоетичними образами і порівняннями. Ця тенденція окреслюється вже в романі «На нашій землі» (першій частині хроніки «Велика рідня»). У творах письменника ідеальне селянське життя завжди суголосне природному ритму: «Ще ярими дощами весна не сипне, а жайворонок виманює господаря з плугом, вже зозуля зорює по садках, а там, дивися, зазеленіє поле і картопля у землю проситься. Тільки з городиною впораєшся – засріблиться коса на лузі, далі жнива поспівають, і заспівають шляхи від ранку до півночі. Чи ж помітиш, як на стернях вітри спасову бороду заколишуть і осінній дощ натягне сизу сітку над кущуватою озиминою? Потім прийдуть майстри морози, повіють сніги, і припишкне напівголодне село до весни, коли знову зозуля довгі роки буде кувати, а комусь і одного пожаліє» [14, с. 322]. Тут можна зауважити окремі моменти, зумовлені вимогою від письменника класового підходу у зображенні дійсності. Тому свідченням є епітет «напівголодне», використаний щодо дореволюційного села.

І все ж попри явний ухил роману молодого письменника до відтворення складних політичних процесів у пореволюційному українському селі з неодмінним для того часу «класовим підходом», відчувається авторське прагнення до поетизації селянського буття, вписування його в царину вікової традиції. Ця тенденція в подальших текстах Михайла Стельмаха лише наростає, витісняючи класовість на другий план. Досить точно відзначив цю тенденцію І. Світличний: «Взагалі, щодо творчої манери, щодо художнього бачення світу, щодо пошуків нових художніх форм в сучасній українській прозі, крім М. Стельмаха, важко назвати ім'я письменника, який би змінювався так швидко і так круто, який би від першої до останньої книги пройшов такий

великий шлях пошуків і розвитку. Якби, не знаючи всієї творчості М. Стельмаха, порівняти його «Правду і кривду» з «Великою ріднею», можна було б подумати, що це твори різних авторів, настільки несхожі вони за своїми художніми особливостями [15, с. 421].

У романі «Правда і кривда» звернення до рустикального дискурсу простежується вже в назві твору. Перша назва роману одразу спрямовує читача до фольклору, зокрема, до однойменної казки, котра за радянського часу досить часто використовувалася дослідниками, для ілюстрування проблеми висвітлення класового протистояння в народному фольклорі, а також увійшла до шкільного курсу літератури. Другим заголовком твору М. Стельмах виводить на перший план образ Марка Безсмертного, як головного героя твору. Цікаво, що в українському фольклорі та літературі ім'я «Марко» вживається і з позитивною, і з негативною конотацією. Зокрема, у фольклорних джерелах досить поширений образ великого грішника Марка, як національний інваріант міфу про Агасфера, котрий не може набути заспокоєння після смерті. Фольклорні перекази про Марка використав у своєму готичному романі «Марко Проклятий» Олекса Стороженко [16, с. 41]. Він виносить у підзаголовок приказку «Товчеться, як Марко по пеклу», розгортає характерний для готичних романів образ героя як девіантної особистості. Але водночас постать Марка Проклятого амбівалентна, не вписується в практику втілення в готичній літературі образу абсолютного зла. Такий підхід притаманний українській романтичній традиції, де козаки змальовуються не лише лицарями правди і волі, але почасти перебувають в становищі помежівному між добром і злом. Такий підхід загалом властивий для втіленого у фольклорних текстах народного ставлення до січового козацтва, котре було прийняте українським романтизмом.

Образ Марка Безсмертного можна розглядати в контексті реінкарнації за інших суспільних обставин традиційного образу козака-воїна-захисника. Не випадково інтродукцією роману є сцена кривавого

бою, з якого Марко виходить переможцем. Уже на межі життя і смерті, буття і небуття він підбиває останній ворожий танк, що стає підставою для уведення його до радянського інваріанту лицарського ордену «Герой Радянського Союзу», який був визнанням найвищих чеснот військовослужбовця. У романі є прямі ремінісценції щодо гоголівської природи образу Марка, висловлені подумки закоханою в нього Степанидою: «...Хто ж такий насправді Марко? Чи одчайдушний запорожець з «Тараса Бульби», чи потаємний сільський джигун? Тієї ночі він приснився їй Левком з «Майської ночі», а Безбородько – однооким головою. І забреде ж така дурість у сон, що й наяву страхаєшся, і дивуєшся, і не знаєш, що воно й до чого. Та й гарним же був Марко над ставом, тільки замість шапки в нього була будьонівка» [17, с. 132].

М. Стельмах, відповідно до настанов соцреалізму, відмовляється від дуальності у творенні внутрішнього світу Марка. Він однозначно перебуває на стороні «правди», навіть коли доводиться встановлювати її дещо сумнівними, з погляду писаних законів ,способами (погрози зброєю у сцені мочення конопель), однак безумовно правильними, коли йдеться про засади моралі, які передбачають захист жінки, дитини, слабшого. Можна зауважити, що бездоганність поведінки Безсмертного робить його образ дещо сплосченим, занадто ідеалізованим. Він практично позбавлений людських слабкостей, байдужий до власного благополуччя, готовий до самопожертви, альтруїстичний у проявах своєї великодушності. Тому навряд чи можна сказати, що антиподами Безсмертного в романі виступають окремі дійові персонажі на кшталт Безбородька чи Киселя, оскільки вони є втіленням властивих соцреалістичним творам «окремих недоліків», а не абсолютного зла.

Ще одним специфічним свідченням трансформації в романі рустикального дискурсу є образ Євмена Дибенка. У текстах українських авторів ХІХ століття цей архетип можна простежити в образах старих козаків-характерників. Чи не найяскравіше він втілений О. Стороженком в

оповіданні «Дорош». Дибенко, на відміну від старого січовика Дороша, буденніший, позбавлений містичних сил. Однак в основі обох образів архетип діда як носія божественної правди. Дорош викликає повагу і острах, до нього йдуть, коли виникає потреба когось розсудити за давнім звичаєвим правом, але намагаються не турбувати без нагальної потреби, щоб не накликати недобре. Мудрість Дибенка десакралізована, прихована за гумором та легкою іронією. Слід зауважити, що такий підхід спостерігаємо в творах багатьох представників соцреалізму. Досить пригадати широко розтиражований знаковий образ діда Щукара з агітаційно-пропагандистського роману радянського класика М. Шолохова, ім'я якого стало знаковим. Підхід М. Стельмаха до свого героя складніший. За його жартами кожного разу автор ховає справжню автентичну стихію народного буття, ідеали, принципи, одвічні закони додання часу і простору, які забезпечують його життєздатність. Відчувається глибинний внутрішній конфлікт самого письменника, котрий відчуває згубність для майбутнього власного народу перебування в підлеглому колоніальному статусі.

Таким чином у радянському дискурсі відбувається зміщення ідейних пріоритетів від правди роду (народу) в бік неоімперських радянських інституцій. Носієм «офіційної» правди виступає партія через її представників-функціонерів. Тому остаточне розв'язання конфлікту між Безсмертним і Безбородьком відбувається поза громадою на пленумі райкому. Цікаво, що М. Стельмах підкреслює свою схильність до ідеалізації традиції, але усвідомлює потребу її трансформації, вкладаючи цю думку в уста головного героя: «А ми, селяни, всі потроху філософи, бо все життя ходимо біля землі, хліба, меду, сонця, – спокійно відповів Марко, а внизу прокотився легенький, але схвальний смішок. – Правда, книг різних ми не писали, але прийде час – напишемо, бо є про що» [17, с. 262]. Більш афористично прагнення до відмови від уявлень про рустикальність селянського буття автор укладає в уста доброго господаря

– голову колгоспу Броварника, котрий порівнює селянина з соняшником: «Це – соняшник! Голова його тягнеться до сонця, а коріння – у землю. І що йому треба для повного цвіту і щастя? Побільше сонця і поменше горобців, що випивають насіння. Зараз цей соняшник ще засмучений, бо чого тільки не беруть із нього, бо хто йому тільки не нагинає голову. Та прийде час, і справжній хазяїн кишкне на горобців і різних отих, що наперед прицілились до кожної насінини, кишкне на дармоїдів та горлохватів – і змете всі туманні непорозуміння й бюрократичні інстанції між соняшником і сонцем» [17, с. 295]. Таке ж прагнення до дерустикалізації селянської свідомості можна спостерігати в новелі В. Підмогильного «Фавст».

Однак М. Стельмах, зображуючи не окремих представників селянства, а масу колгоспників у цілому, все ж не відходить від настанови соцреалізму, що носієм остаточної істини все ж є представник партії, зазвичай один з «вождів». Таким чином у сцені протистояння з бюрократом Киселем біля польової колгоспної кухні конфлікт розв'язує поява секретаря ЦК [17, с. 401].

Отже, можна констатувати, що у романістиці Михайла Стельмаха рустикальний дискурс виявляється досить виразно. Центральним героєм його романістики залишається селянин, його проблеми, породжені протистоянням консервативного землеробського буття і все більш відчутними руйнівними впливами індустріального суспільства. Образ колгоспного світу, створений письменником, постає герметичним, зумовленим природнім ритмом, як і традиційне селянське буття. Але автор висловлює потребу його модернізації. Пізніше рустикальний дискурс у «хімерній прозі» шістдесятників звільняється від прикмет соцреалізму.

Література:

1. Бабишкін О. К. Михайло Стельмах. Київ : Рад. письменник, 1961. 220 с.

2. Семенчук І. Р. Михайло Стельмах : нарис творчості. Київ : Дніпро, 1982. 232 с.
3. Домницький М. І. Михайло Стельмах : літературно-критичний нарис. Київ : Дніпро, 1973. 160 с.
4. Килимник О. В. Світ правди і краси : Проза Михайла Стельмаха. Київ : Рад. письменник, 1983. 220 с.
5. Марко В. Михайло Стельмах. *Письменники радянської України : літературно-критичні нариси*. Київ : Рад. письм., 1984. Вип. 11. С. 91–115.
6. Штонь Г. М. Романи Михайла Стельмаха. Київ : Наук. думка, 1985. 272 с.
7. Хархун В. Соцреалістичний канон в українській літературі : генеза, розвиток, модифікації : монографія. Ніжин : ТОФ «Гідромакс», 2009. 508 с.
8. Хвильовий М. «Про «сатану в бочці», або про графоманів, спекулянтів та інших «просвітян». *Твори в п'ятьох томах*. Нью-Йорк-Балтімор-Торонто : Українське видавництво «Смолоскип», 1983. Т. 4. С. 69–83.
9. Довженко О. П. Україна в огні : Кіноповість, щоденник / Упоряд. і автор передм. О.М. Підсуха. Київ : Рад. письменник, 1990. 416 с.
10. Грицюта М. С. Селянство в українській дожовтневій літературі / Відп. ред. Н. Л. Калениченко; АН УРСР. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка. Київ : Наукова думка, 1979. 314 с.
11. Гуцало Є. Герой творчості – народ. *Стельмах М. П. Твори в 7-ми т.* Київ : Дніпро, 1982. Т. 1. С. 5–23.
12. Матеріали до вивчення історії української літератури : посібник для філолог. фак. ун-тів і пед. ін-тів : в 5 т. Т. 5 : Радянська література. Кн. 2 / упоряд. : А. О. Іщук, П. М. Сіренко, П. П. Кононенко. Київ : Рад. школа, 1966. 512 с.
13. Буряк Б. Поезія праці і внутрішній світ людини (Про сучасний сільський роман). *Радянська Україна*. 1970. 20 березня.

14. Стельмах М. П. Велика рідня. *Твори : в 7-ми томах*. Т. 2. Київ : Дніпро, 1982. 502 с.
15. Світличний І. О. *Боги і наволоч. Серце для куль і рим : Поезії. Поетичні переклади. Літературно-критичні статті*. Київ, 1990. С. 416–435.
16. Бойко Н. Поетика готичного роману в художній практиці Олекси Стороженка. *Вісник Черкаського університету*. 2012. № 25(238). 40–45 с.
17. Стельмах М. П. Правда і кривда. *Твори : в 7-ми томах*. Т. 4. Київ : Дніпро, 1983. 712 с.

Lopushan T. Rustic dream collective existence in the novels of Mykhaylo Stelmakh

Summary. The purpose of our study is the analysis of historical and cultural factors which determined the dominance of Rustic discourse in the poetry of Mykhaylo Stelmakh as well as in Ukrainian literature in general. The emphasis of the article is made on Mykhaylo Stelmakh's approach concerning social development issues of Ukrainian village in the context of cruel social events of XX century on the thematic level and in the combination of using epic novel genre constructions and system transformation of Ukrainian folk traditional images.

To solve the purpose set in the study we applied the combination of methods such as comparative- typological, archetypal, intertextual, culutological and systemic methods of literary text study.

The most significant findings of the study in the early novels of Mykhaylo Stelmakh is the dominant tendency of village issue that can be observed in general. Almost all of it becomes a huge epic concerning Ukrainian village as a very special holistic socially-historical phenomenon which covers a wide time range of shock and transformatios. At the same time this author's approach is dominant the understanding of unique mission dedication of Ukrainian village as

the only carrier and keeper of ancestors' soul will and memory, which is fundamental for Ukrainian Rustic discourse. Land, family, society are the central concepts of this discourse which are interpreted by the writer in their traditional and often archetypal meaning. Urbanised city surrounding and its representatives are seen by the author as the source of the major threat for the existence of village universum. Social engagement of Mykhaylo Stelmakh's works becomes more and more certain in the meaning of national support.

We draw the conclusion that Mykhaylo Stelmakh's novels show very distinctive features of dominant rustic discourse in Ukrainian literature of surrealism epoch. However the author's approaches concerning reviling Soviet events underwent considerable evolution, from obvious tendency in the depicting of class fight in the early texts («Krov Ludska ne vodytsa», «Velyka Ridnya») to obvious movement typical for neo-native Ukrainian realism of XIX century with its didactic and idealistic view of nation, the image of which became mainly peasantry, as the carrier of national spirit («Pravda i Kryvda», «Chotyry brody»).

Key words: rustic, discourse, tradition, modernism, social realism, imperial, postcolonial.